משנה · אחרונים · תוספות רבי עקיבא איגר · סדר זרעים

תוספות רבי עקיבא איגר על משנה שביעית

רבי עקיבא איגר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות רבי עקיבא איגר על משנה שביעית

רבי עקיבא איגר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-רבי-עקיבא-איגר-על-משנה-שביעית/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ד 4
משנה ה 4
משנה ו 4
משנה ח 5
פרק ב 5
משנה ב 5
משנה ה 6
משנה ו 6
משנה ז 7
פרק ג 7
משנה ה 7
משנה ו 7
פרק ד 7
משנה ב 7
משנה ד 7
משנה ח 8
משנה ט 8
פרק ה 8
משנה ח 8
משנה ט 8
פרק ו 8
משנה א 8
משנה ג 9
משנה ד 9
פרק ז 9
משנה א 9
משנה ג 9
משנה ו 9
משנה ז 9
פרק ח 10
משנה א 10
משנה ב 10
משנה ו 10
משנה ז 10
פרק ט 11
משנה א 11
משנה ב 11
משנה ה 12
פרק י 12
משנה ג 12
משנה ו 12
משנה ז 12

פרק א

משנה א

[אות א] **וקרובין**. וכן ברפ"ב מ"ו דכלאים:

משנה ב

[אות ב] **של ששים מנה**. היינו דשלשתן יחד עושים כך וכל אחד עושה שליש כבר. וכדאי' בירוש' שיהא משולשים והיינו מתני' דבסמוך היה אחד עושה וב' אינן עושים. היינו אף שאחד עושה ככר וכן או ב' עושים ואחד אינו עושה היינו ג"כ אף דהוי ככר ע"י שנים מ"מ אם השלישי אינו עושה שליש ככר אין חורשין. ומזה תמוהין לי דברי הר"ש במתני' ג' רואים אותם כאילו הם תאנים אם ראוים לעשות ככר שכל אחד עושה ככר וכ"כ הרע"ב. ולא ידעתי מנ"ל הא לומר כיון דרק רואים כאילו תאנים בעינן שאם היה של תאנים היה כל אחד ראוי לעשות ככר ולא ע"י צירוף שלשתן והא בפשוטו דאם ראויין היינו בין שלשתן כמו דאם ראויין במתני' דהכא וצע"ג:

משנה ד

[אות ג] **בר"ב ד"ה שנאמר**. **שכבר נאמר ששת ימים**. משמע דמכח יתורא הוא דלא מוקמינן על שבת אבל קשה לי דמנ"ל למדרש דקאי על תוספת שביעית. דלמא קאי על תוספת שבת בראשית. וברש"י ר"ה (דף ט' ע"א) כתב דע"כ אע"ג דרישא דקרא בשבת קאי דכתיב ששת ימים תעבוד סיפיה אשביעית קאי דאי אשבת חריש וקציר הוא דאסור שאר מלאכות מי שרי עכ"ל ומ"מ עדיין קשה לי קצת דדלמא קאי על תוס' שבת ולא רצה התורה לאסור בתוס' שבת רק מלאכת חרישה וקצירה ולא בשארי מלאכות:

[אות ד] **בתוי"ט ד"ה עד**. **ואי נמי שלשה שכל אחד עושה כו'**. לא ידעתי למה נקט שכל אחד עושה ככר אף אם ג' עושים יחד ככר יהא רשאי לחרוש כל בית סאה בשבילם:

משנה ה

[אות ה] **תוי"ט ד"ה וחורשין**. **עד ר"ה**. וכתב הרא"ש ע"ז ולא ידענא טעמא מאי וכי עדיפא ליה משאם היה לאיש אחד:

[אות ו] **בא"ד היינו לאחר תקנת ר"ג**. קשה לי דלמה לי ג' אילנות עושים ככר הא אף בפחות לשתרי דהא גם בשדה לבן שרי עד ר"ה אחר תקנת ר"ג וב"ד וצ"ע:

משנה ו

[אות ז] **בר"ב ד"ה נטיעות**. **אין חורשין וכו'**. קשה לי דמנ"ל דדין נטיעות הוא לחומרא הא בפשוטו דדינא לקולא. דבעשר אילנות בין עושין בין אין עושין הוי שדה אילן וחורשין

רק עד עצרת. ובנטיעות חורשין עד ר"ה. דחסה התורה כמ"ש הר"ש. אבל אה"נ דבג' נטיעות חורשים עכ"פ עד עצרת ולא חמירי מאילנות. וכן משמע להדיא ברמב"ם (פ"ג ה"ה) היו יו"ד אילנות וכו' עשר נטיעות וכו' משמע דבנטיעות חלוקים מדין עשר אילנות דחורשים עד ר"ה. ולא מצאתי מי שיאמר דנטיעות חמירי מאילנות לענין אם הם פחות מעשרה וצ"ע. ואולם מלשון הרמב"ם בפי' בסוף פרקין שכתב וז"ל וכבר נתבאר לך ההפרש בין הנטיעה והאילן שהאילנות ג' לבית סאה והנטיעות עשר לבית סאה. ואז נקרא שדה אילן עכ"ל משמע להדיא כהרע"ב דיש בזה חומרא בנטיעות דלא מקרי שדה אילן לחרוש כל בית סאה עד שיהו יו"ד. ומ"מ צ"ע דמנ"ל זה. וגם עכ"פ אמאי לא כתב הרמב"ם גם ההפרש זה דבאילנות חורשים רק עד עצרת ובנטיעות עד ר"ה וצ"ע:

[אות ח] **בא"ד עד שיהיו עשרה**. אבל ט' אין כל סאה צריכה להם. ובי"א עומדים ליעקר. הרא"ש:

משנה ח

[אות ט] **נטיעה כשמה**. מבואר דרע"ק ס"ל דנטיעות קיל מזקינה לענין תוספת שביעית. ועיין בטורי אבן ר"ה (דף ט' ע"א) שתמה דממה דאמרינן במ"ק (דף ד') הלכתא לר"י קראי לר"ע. משמע דרע"ק ליה ליה הלכה די' נטיעות. ועיין בכפות תמרים בחי' לסוכה (בדף ל"ד) בתוס' ד"ה ואחת למקדש:

[אות י] **בר"ב ד"ה כנטיעה. בין לענין ערלה**. והרמב"ם (פ"י מהלכות נטע רבעי) פסק לענין ערלה כחכמים דאינו חייב עד שיגמום מן הארץ ובפ"ג מהלכות שמיטה פסק כר"ש ובירושל' משוי להדדי וצ"ע. גם קשה הא הרמב"ם שם (פ"י מהלכות נטע רבעי) פסק כראב"י דס"פ משוח מלחמה דילדה פחות מטפח חייב בערלה לעולם. דלעולם מיחזי כנטיעה בת שנתה א"כ בגומם עד פחות מטפח אמאי פטור. הא בפחות מטפח מיחזי כנטיעה בת שנתה. ובפרט שראב"י הוא מרא דשני דינים דבס"פ משוח מלחמה אמר כן לענין ילדה פחות מטפח. וביושלמי כאן אמר כן לענין גומם עד פחות מטפח. ומה"ת לן לדינא לחלק ביניהם וצ"ע:

פרק ב

משנה ב

[אות יא] **בר"ב ד"ה מעדרין. בתוספת שביעית**. אבל דבר שאינו לצורך פירות אלא לצורך אילן אף קודם תוספת שביעית כדתנן בפ"ק דלא שרינן אלא עד העצרת. וליטע אילן

בתחלה בתוס' שביעית אסור. קודם לכן מותר. הר"ן. וטעמא דמלתא דקיל ליטע אילן בתחלה מחרישה לאילן נטוע. ע' בתוי"ט בפרקין (מ"ו):

[אות יב] **בתוי"ט ד"ה מעדרין. וא"ת ואמאי לא שרינן וכו' דחרישה מד"ס**. קשה לי איך אפשר לומר כן בטעמא דמתני' הא מתני' זו דס"ל תוס' שביעית אסור אף שלא בזמן המקדש ע"כ דס"ל דתוס' נפקא מקרא בחריש ובקציר תשבות דקאי אשביעית לומר חריש של ערב שביעית שנכנס לשביעית (וכפ"א מ"ד) וא"כ הרי מפורש דחריש וששית לשביעית אסור מה"ת. וכן הרמב"ם ריש הלכות שמיטה כתב מ"ע לשבות מעבודת הארץ ואילן בשביעית שנאמר ושבתה ונאמר בחריש ובקציר תשבות. וא"כ הרי מפורש דאסור מה"ת. ואח"כ מצאתי שתמה כך הפר"ח (בס' מ"ח). ולי קשה עוד על הרמב"ם הנ"ל וכן הרא"ה בחינוך הביא עשה דשביעית מקרא דבחריש והרמב"ם (בפ"ב) פסק דתוס' שביעית הלכה ורק בזמן המקדש. וזהו כר"י דבחריש וקציר לא קאי אתוספת שביעית אלא לאורויי מה חריש רשות כו' יצא קציר העומר בשבת דמותר. וכדפי' הרמב"ם (פ"ז דתמידין) וא"כ קרא דבחריש קאי אשבת. ואיך הביא הרמב"ם אשביעית וצ"ע:

[אות יג] **בר"ב ד"ה כזירודה. כך מזרדין וכו'**. והרמב"ם פי' דר' יהושע קאמר שלא יזמור אותה עד ר"ה אלא הוא עושה עד זמן שדרך בני אדם לעשות בכל השנים שלא יזמור אחריו עכ"ל:

משנה ה

[אות יד] **בר"ב ד"ה ר"ש מתיר באילן. שהוא מלא פירות**. אבל ליכא למימר דמיירי מסיכה וקאי אריש. דאפילו רבנן מודו דשרי לסוך אילן אפי' בשביעית כדאי' במסכת ע"ז (ד' ג') ומטעם דאוקמי אילנא ולא אסור אלא לסוך הפירות דהוי פטומא פירא וגם ל"ל דר"ש מיירי בשאר עבודת האילן ומתיר אף בשביעית עצמה דהא לעיל אסר ר"ש בפסולו של אילן וגם הא כתיב כרמך לא תזמור אע"כ דמיירי בשאר עבודת אילן ומיירי במוצאי שביעית הר"ש:

משנה ו

[אות טו] **בתוי"ט ד"ה פחות משלשים יום. ומצאתי בפירוש**. והוא מדברי תוס' פ"ק דר"ה (דף ט' ע"ב ד"ה ומותר לקיימן וכו'). והר"ש בריש מסכתין דחה תירוצם הא' דודאי גם בנטיעה תוספת שביעית דאורייתא והעלה לעיקר כאידך תירוצא דבחרישה כיון דלא מהני לאילן נראה כמתקן שדהו לצורך שביעית:

משנה ז

[אות טז] **בתוי"ט ד"ה מתעשרין. אבל הוא וכו'**. היינו דמתעשרין לשעבר מיירי בשאר שנים דמהני שהשרישו לפני ר"ה מתעשרין כדין שנה שעברה ואח"כ אמר דאם היה כן קודם ר"ה של שביעית מותרים בשביעית ואח"כ ואם לאו היינו ג"כ בשאר שנים שלא השרישו עד אחר ר"ה מתעשרין כדין השנה הבאה. ואם כן בשביעית אסורין:

[אות יז] **בא"ד ואינה אלא אסמכתא**. זה תמוה דהא השתא קיימינן לענין שביעית דמיניה מיירי דרשא דת"כ ואינו ענין למעשרות:

פרק ג

משנה ה

[אות יח] **בהרע"ב ד"ה עד שיהא. שכל שורה מהם וכו'**. והרמב"ם בחבורו כתב ופצל ממנה שבעה ועשרים אבנים ברבוע ג' ע"ג ברום ג' כל אבן מהם אמה על אמה ברום אמה. מבואר דמפרש למשנתינו דג' שורות יחד הם ג' אמות אורך על ג' אמות רוחב ועל רום ג' אמות. גם מלשון ופצל ממנה משמע דבעינן שפסל מהם האבנים האלו קודם שביעית וכמ"ש הרמב"ם בפירושו וכ"כ הר"ש והרא"ש בשמו:

משנה ו

[אות יט] **מה שהוא רוצה יטול**. אפילו הוא קבלן. הרמב"ם בחבורו. ע' במשנה ט' במ"ש הרע"ב בפי' א':

[אות כ] **שם בהרע"ב ד"ה מה שהוא רוצה וכו'. מערב שביעית**. וכתב הרא"ש דמזה נסתר פירוש הרמב"ם במתני' דלעיל שכתבתי שם בגליון:

פרק ד

משנה ב

[אות כא] **בהרע"ב ד"ה שנטייבה. שנחרשה היטב**. בירושל' שדה שנתקוצה תמן אמרי בשנטלו קוציה ורבנן דהכא אמרין משחרש על דעתיי' דרבנן דהכא איזהו הטיוב כל העם חורש פעם א' והוא חורש ב' פעמים הובא בהר"ש. לפ"ז מבואר דאם מפרשים שנתקוצה שנטלו קוציו י"ל שנטייבה היינו חרש פ"א ואם מפרשים שנתקוצה שחרש צריך לפרש שנטייבה שנחרש ב' פעמים. וא"כ הרע"ב מזכה שטרי לבי תרי:

משנה ד

[אות כב] **ומודים במחליק**. עי' תי"ט (פ"ג מ"ג) דפאה ד"ה המחליק:

משנה ח

[אות כג] **הבוסר וכו'**. מדנקט לשון משהביא מים מזה דקדק רבינו משולם בתוספות ע"ז (דף כ"ט ע"ב) דמשקה שבבוסר לא נקרא יין רק מים ומותר במגע עובד כוכבים עי"ש:

משנה ט

[אות כד] **בהרע"ב ד"ה הכניסו שליש כו'**. **כשנתבשלו יפה**. והרא"ש כתב ופי' הראשון עיקר. דעונתן למעשרות הוא הביאו שליש כדאיתא (פ"א דמעשרות) התבואה והזיתים משהביאו שליש עכ"ל. ותמיה לי דלאידך פי' שמוציא מהן עכשיו ממה שמוציא לסאה כשנתבשלו גם התם פירושו כך והרע"ב שם מביא ג"כ ב' פירושים אלו:

פרק ה

משנה ח

[אות כה] **וכולן בפירוש אסורין**. לשון הרמב"ם כגון שאמר לו מכור לי זו הפרה אחרוש בה או אזרע בה זרע פלוני ותן לי הסאה אמוד בה הזרע אשר דשתי ותן לי מעות בזהוב זה אתן ממנו שכירות הפועלין שנתעסקו לי בעבודת הארץ אסור לו לעזרו בדבר מכל הדברים אשר זכרנו:

משנה ט

[אות כו] **לאשת ע"ה**. מכאן הוכיח הרמב"ן דסתם ע"ה אינו חשוד על השביעית הובא כן בשמו בחידושי הרשב"א פ"ק דחולין (דף ו' ע"א) ועיין מ"ש בגליון (פ"ג מ"ח) דדמאי והוכחה זו כתבו ג"כ התוס' בכורות (דף י"א ע"ב):

פרק ו

משנה א

[אות כז] **בר"ב ד"ה ועד אמנום**. **אם נעבד בשביעית נאכל**. היינו בקדושת שביעית והיכא דנאכל ונעבד אוכל בתורת חולין. ולאידך פירושא דנאכל היינו אחר הביעור מסתפק במ"ל אם גם קודם הביעור מותר לאכול בתורת חולין או דצריך לאכול בקדושת שביעית ורק בביעור הקילו. והרמב"ם בחבורו מפרש דנאכל ולא נאכל דמשנתנו לענין ספיחים דאסרו חז"ל לאכלו (עיין לקמן פ"ט) בזה לא החמירו לענין כיבוש עולי מצרים אבל כל שאר דיני שביעית נוהג בו. ועיין לקמן (פ"ט מ"ב) מ"ש שם על הגליון:

משנה ג

[אות כח] **בר"ב ד"ה בצלים שירדו עליהם גשמים. אע"פ שהוא מרובה.** וכ"כ הר"ש והרא"ש. אבל הרמב"ם כתב מה שצמח מהן יהיה כאילו צמח בארץ ויחשבו כפירות שביעית עכ"ל. משמע דגדולים בלחוד הוא דאסורים. וכ"כ בחבורו (פ"ד ה"כ) ואותן העלים אסורים משום ספיחים. והבצלים עצמם מותרים ועומדים. ועיין בתוי"ט בס"פ שאח"ז:

משנה ד

[אות כט] **בתוי"ט סד"ה משיעשה כיוצא בו. בשביעית.** ועוד דבירק שנגמר גידולו בשביעית לא אזלינן בתר לקיטה עכ"ל:

פרק ז

משנה א

[אות ל] **בתוי"ט ד"ה כלל גדול. במאכל בהמה ליתא.** ובשבת (רפ"ז) תני ג"כ כלל גדול דגדול ענשו של שבת משל שביעית דשבת איתא בין בתלוש בין במחובר ושביעית במחובר איתא בתלוש ליתא:

משנה ג

[אות לא] **בתו"ח סד"ה לא בבכורות. וצ"ע.** הרמב"ם כתבו (פ"ה ה"ט) מהלכות בכורות:
[אות לב] **בתוי"ט סד"ה ולא בנבלות. לסחורה שריא.** וכך הקשה במ"ל (פ"ח מהל' מאכלות אסורות) וניחא ליה לסחורה היינו באם נזדמנו לו עי"ש:

משנה ו

[אות לג] **בהר"ב ד"ה מפני. ודינן כעצים.** אף דבודאי הקטף בעצמו הנאתו וביעורו שוה דאל"כ אמאי לת"ק נוהג בו שביעית הא אפי' בפירי ממש בעי' ג"כ הנאתו וביעורו שוה. מ"מ בטל הוא לגבי העץ כיון דהוא רק לחלוחית העץ מש"ה דינו כהעץ. הר"ש כאן ותו' (פ"ק דנדה):

משנה ז

[אות לד] **בתו"ח בסד"ה בתוי"ט ד"ה ורד חדש. ויאכלום בקדושת שביעית.** גם אנכי כוונתי לזה בעזה"י ובביאור יותר דהטעם דא"ח בביעור דבלוע בעלמא הוא כמבוער כדקי"ל לקמן (פ"ט מ"ח) כר"ג ועמ"ש שם בעזה"י:

פרק ח

משנה א

[אות לה] **כגון הסיאה**. אע"ג דבפ"ג מ"ט דמעשרות משמע דהוי מאכל אדם היינו דוקא כשהם בחצר סתמן למאכל אדם לפי שרואה ויודע מתי לוקטן עד שלא יתקשו כ"כ תוס' בנדה (דף נ"א ע"א) ד"ה אלא דזרעינהו וכו':

משנה ב

[אות לו] **אבל סך הוא את השמן**. ושמן שהגרדי סך באצבעותיו מותר ושהסורק נותן בצמר אסור בהיפוך מדינא דדמאי. במתני' (ספ"ב דדמאי) הר"ש שם בשם התוספתא:

[אות לז] **בר"ב ד"ה שנתנה. אבל בטהור מותר**. תמוה לי דהא במ"ש ואכלת כתיב. ושתיי' וסיכה ילפי' דמותר. דשתייה בכלל אכילה וסיכה כשתייה. אבל הבערה לאו בכלל אכילה הוא. ומהא דכתיב לא בערתי ממנו בטמא אין לדייק דבטהור מותר די"ל דאיצטריך דלא נימא דבטמא כיון דלא אפשר באכילה הותר בהבערה וכמו בתרומה דטהורה אסור בהבערה וטמאה מותר. ולא מצאתי גילוי לדין זה דמ"ש טהור מותר בהבערה בש"ס ופוסקים זולת בהר"ש והרע"ב כאן וצ"ע. אח"כ מצאתי מפורש בפירש"י יבמות (ד' ע"ג ע"א) דכתב להדיא דקרא דלא בערתי ממנו בטמא אתי לאורויי דלא נימא דמשום הטומאה הותרה ההבערה:

משנה ו

[אות לח] **אבל קוצה אותם בחרבה**. הר"ש כתב בשם ת"כ דבשמור אסור כדרכו ובחרבה מותר ובהפקר בכל ענין מותר. וכ"כ תוס' סוכה (דף ל"ט ע"ב) אלא שתמהו דבודאי מתני' דהכא מיירי בסתם שביעית שדרך להפקיר. אולם בר"ה (דף ט' ע"א) ד"ה וקציר וכו' כתבו בהיפוך דבשמור בכל ענין אסור ובמופקר רק ע"י שינוי מותר עי"ש:

משנה ז

[אות לט] **בר"ב ד"ה שלא יביאנו. בשביל שמן של תרומה**. כן פי' הרמב"ם. והר"ש פי' שלא יביא שמן של תרומה לידי פסול דשביעית עד הביעור ותו לא ועיין בפ' שאח"ז (במשנה ח') בתי"ט וצ"ע:

[אות מ] **בתו"ח ד"ה בר"ב ד"ה שלא וכו' שלא יוכל לאוכלו אלא כו'**. ובהיפוך לבשל ירק תרומה בשמן שביעית י"ל דמותר כיון דתרומת ירק דרבנן מותר להביא התרומה לידי פסול. גם י"ל כיון דהוי תיקון להתרומה שמשביח בזה מותר. עיין בזבחים (דף ע"ו ע"א) ובתוס' שם ד"ה שביעית:

פרק ט

משנה א

[אות מא] **כל הספיחין אסורים**. ור"ש פי' דמיירי מספיחי ששית שנכנסו לשביעית דהיינו שנגמר גדולם בששית ונתלקטו בשביעית ומותרים ואסורים דקתני הכא במתני' היינו דמותר לאוכלן בתורת חולין חוץ מספיחי כרוב דצריך לנהוג בהם קדושת שביעית שלא ילך ויביא מן האיסור דבכרוב אין ניכר בין אותם של ששית לאותם של שביעית. והא דשאר ספיחים מותרים אף דנלקטו בז' וקיי"ל שבירק אזלינן בתר לקיטה היינו דאזלינן בתר גמר פירי ולא בתר לקיטה ממש (ועמ"ש בגליון תוי"ט לעיל (פ"ו מ"ד)) ובפסחים איתא בהיפך כל הספיחים אסורים חוץ מספיחי כרוב דר"ש וחכ"א כל הספיחים אסורים דהתם מיירי בספיחי שביעית דכל הספיחים אסורים לאכלם. (לרע"ק דאורייתא דיליף לה מקרא כדאיתא בפסחים ולרבנן אסורים מדרבנן כדאיתא בת"כ) חוץ מספיחי כרוב דכרוב יש לו קלח גדול וענפים כאילן ואינו בכלל לא נזרע. וחכמים גזרו ספיחי כרוב אטו שאר ספיחים דסברי כרע"ק דאסורים מדאורייתא. והא דמבואר במתני' דמסכתין כמה פעמים דירק נאכל בקדושת שביעית היינו דגדל מעט קודם שביעית וכיון דלא היה תחלת גדולו בז' לא מיקרי ספיחי שביעית. ומ"מ כיון דלא נגמר קודם שביעית יש בו קדושת שביעית ואם נגמר קודם שביעית הוי ספיחי ששית דמיניה מיירי משנתנו. ואם היה תחלת גדולו בשביעית אסור לאכלו. ומיני' מיירי בסוגיא דפסחים. ועיין בהר"ש לעיל (פ"ח מ"ג) הובא בתוי"ט שם ועי' לעיל (פ"ז מ"ג) בתוי"ט ד"ה ירקות:

משנה ב

[אות מב] **ועבר הירדן**. בתוס' יבמות (דף ט"ז ע"א) ד"ה עמון כתבו בשם ר"ת להוכיח מהך מתני' דבעבר הירדן כבשו עולי בבל. ועיין במ"ל (פ"ד הכ"ו מהלכות שמטה) דע"כ ס"ל כפי' הר"ש שהוא פי' הב' שכתב הרע"ב לעיל (רפ"ו) דהא דקתני החזיקו עולי מצרים נאכל ולא נעבד היינו נאכל אחר הביעור. וכיון דהכא מצריך הביעור לעבר הירדן ע"כ שהוא מכיבוש עולי בבל דאילו לפי' הא' שכתב שם הרע"ב שהוא פי' הרמב"ם וכן פי' הרמב"ם בחבורו שהעתקתי שם בגליון דנאכל היינו דאין בו איסור ספיחים א"כ גם כיבוש עולי מצרים חייב בביעור ליתא לראיית תוספות. ובספר פתח עינים להרב אזולאי הביא כאן דברי כפתור ופרח המעיד דעבר הירדן אינו עבר הירדן דסיחון ועוג אלא האי עבר הירדן הוא מגוף א"י:

משנה ה

[אות מג] **בתוי"ט סד"ה ר"ג. דלא כהלכתא**. לק"מ דהתם מיירי דאוסר בנ"ט לענין דצריך לאכלו בקדושת שביעית שלא לעשות בו סחורה וכדומה. אבל מ"מ אינו חייב בביעור ופשוט. ועי' במעשר שני (פ"ה מ"ו) בתי"ט ד"ה התבשיל. הרי דבג' מקומות נחת רבינו התי"ט לדמות קדושת שביעית לביעור. והברור דז"א וכמ"ש:

פרק י

משנה ג

[אות מד] **בר"ב ד"ה פרוזבול. ורבנן הוא דתקינו**. ומשום דהפקר ב"ד הי' הפקר. ומ"מ בזמן דשמטה מדאורייתא לא היה מהראוי להלל לתקן לעקור מצוה דאוריית' מש"ה מוכרחים לומר דמיירי בשביעית בזה"ז. תו':

משנה ו

[אות מה] **בתוי"ט ד"ה וליתומים. דמתקנת הגאונים**. בפשוטו הומ"ל למנקט בשעבד לו אביהם גם מטלטלי בפירוש או מטלטלי אג"ק ימכר אח"כ הקרקע דבהך מדינא דגמרא גובה ממטלטלי דיתמי:

משנה ז

[אות מו] **בר"ב ד"ה כוורת. כשהיה מחוברת בטיט**. תמוה לי דזה לא כס"ד דהש"ס ב"ב דפליגי בתלוש ולבסוף חברו א"כ מיירי דוקא במחובר בטיט. ולמסקנא גם ר"א ס"ל דכתלוש דמי. וטעמא דר"א מקרא ויטבול ביערת הדבש וקאי הכל אדבש. ומיירי אפילו בתלוש לגמרי ולרבנן דלא דרשי כן אפילו במחובר בטיט הוי כתלוש וצ"ע: